

Frikonkurrencen.

Af

A. Pescheke Kæedt.

VI.

Det ny System.

I Jordklodens forskellige Egne staar de nulevende Mennesker paa saa forskellige Udviklingstrin, at man i den gradvise Stigning fra de laveste til de højeste Samfundsformer har Billedet af mange Slægtleds Kulturudvikling. Fremskridtets Talsmænd kan saaledes med fuld Berettigelse angribe »det Bestaaende« paa mangfoldige Punkter. Men naar der i den civiliserede Del af Verden ganske i Almindelighed er Tale om en Reform af den bestaaende Samfundsorden, maa man fornuftigvis tage sit Udgangspunkt til Forbedringer der, hvor Kulturudviklingen nu staar højest. En Englænder vil have let ved at kritisere Forholdene i Rusland, og Russeren vil føle sig overlegen, naar han kritiserer Forholdene i Tyrkiet. Men den Opgave at anvise Angelsaxerne Vejen til højere Samfundsformer er langt vanskeligere, fordi man her bevæger sig paa Kulturudviklingens Højdepunkter.

Vel kan man ogsaa i England rette mange Angreb og paapege mange Forbedringer indenfor de bestaaende Rammer. Dette gælder saaledes om Agerbruget, der økonomisk set stagnerer under et Overformynderisystem, ifølge hvilket $\frac{2}{3}$ af Englands, $\frac{9}{10}$ af Irlands og $\frac{19}{20}$ af Skotlands Jord med Udelukkelse af den fri Konkurrences Princip holdes samlet paa store Jordrotters Hænder.*)

England har lige som andre Stater store sociale Opgaver at løse. Men naar der er Tale om en fuldstændig Systemforandring, naar der fremsættes Forslag om Nedrivningen af den gamle og Rejsningen af en ny Samfundsbygning paa et formentlig bedre, bredere og retfærdigere Grundlag, saa nøjes den bestaaende Samfundsordens Haandhævere hverken i England eller andetsteds med Fremtidsperspektiver, hvis humant farvede Hovedpartier skæmmes af fejle Beregninger og uklare Tanker. Før Nutidens Kulturfolk indlader sig paa fundamentale Systemforandringer, vil de fordre en solid Reformbasis. De vil kræve fyldestgørende Beviser for, at den nye Ordning, der foreslaas, er bedre end den gamle.

Praktisk ordnede Forsøgsstationer vejleder Nutidens Landbrug, hvor der er Tale om at ombytte lavere med højere Driftsformer.

Kan Socialdemokraterne ad Erfaringens Vej gennem en Række af konsekvent gennemførte, heldkronede Forsøg godtgøre, at det af dem foreslaaede Samfundssystem betegner et Fremskridt i den menneskelige Kulturudvikling, saa vil deres Ideer gaa

*) Mulhall: »Industries and wealth of Nations«. S. 64.

af med Sejren, hvor megen Modstand der end bliver rejst imod dem. Men de maa finde sig i, at det Flertal af Jordklodens civiliserede Befolkning, der vrager deres Program og ikke tror paa deres Løfter, fordrer praktiske Beviser for Rigtigheden af deres Theorier. Den bestaaende Samfundsorden lukker ikke Adgangen til en saadan Bevisførelse.

I mange af Nutidens Kulturstater hindrer Loven ikke Arbejderne*) i at indføre økonomisk Fællesdrift. Socialdemokraterne kan etablere Forsøgsstationer paa de fleste af Handelens, Søfartens, Fiskeriets, Agerbrugets og Industriens Arbejdsfelter. De kan i deres egne Foretagender ordne Forretningsgangen efter Behag og indsætte og afsætte Lederne i Kraft af Partiafstemninger, uden at de behøver at nære Frygt for Lovens Indblanding. De kan i deres egne Virksomheder fordele Arbejdet og Udbyttet efter kommunistiske Principer. De kan efter eget Valg indføre eller udelukke tekniske Fremskridt og tage eller vrage nye Opfindelser, der erstatter Haandarbejde med Maskinkraft. De kan arbejde lang Tid eller kort Tid og holde Fridag, saa ofte de ønsker det. De kan paa hele Omraadet for deres egen Erhvervsvirksomhed udelukke den socialistiske Fremtidsstats værste Hindring: den økonomiske Frikonkurrence.

For at naa dette Resultat behøver de kun blandt deres egne Meningsfæller at fremelske den Fælles-

*) Naar der i nærværende Afhandling tales om Arbejderne, menes dermed de under Socialdemokratiets Fane samlede Arbejder-Organisationer.

følelse, som de saa dybt beklager at savne hos andre Samfundsklasser.

Er Troen paa det socialdemokratiske System stærk og ægte, vil Medlemmer af Arbejdernes Organisationer ikke lade sig friste af konkurrerende fremmede Godtkøbstilbud. De vil samvittighedsfuldt ordne deres Indkøb og Forbrug med det store fælles Fremtidsmaal for Øje og konsekvent støtte deres egne Foretagender i Stedet for at styrke deres Modstandere i Frikonkurrencens Lejr. De vil resolut unddrage disse deres Støtte og overlade dem til den triste Skæbne, der ifølge Socialdemokratiets Dom i en nær Fremtid maa ramme samtlige i Privatkapitalismens Sump rodfæstede Producenter, som uden Tro paa den alt ordnende og styrende Statskontrol blindt og letsindigt fortsætter den vilde indbyrdes Kappelstrid under de gamle overlevede Væddeløbsformer.

Det forbavser øjensynligt Socialdemokraterne, naar de opdannede af den stærke Tilgang til deres Rækker med Begejstringens Varme fremsætter de her antydede og mange andre lignende Spaadomme, at der i det hele taget endnu findes Talsmænd for det paa Individets Frihed og Selvstændighed baserede Omsætningssystem, som Slægtled efter Slægtled trods mangfoldige gamle og nye Protester har taget i Arv efter Fortiden i mere eller mindre forkrøblet Skikkelse. Mange af Socialdemokraternes begavede Førere forstaar slet ikke, at man trods deres sønderlemmende og formentlig dræbende Kritik vedblivende lader frit omkring løbende Producenter, Købmænd og Konsumenter, handle og prutte og vælge og vrage under de idelig skiftende, alle Forudberegninger spot-

tende Indflydelser, der under Frikonkurrencens »ødelæggende Regime« affødes af det lovløse Forhold mellem Tilbud og Efterspørgsel.

Hvor let vilde ikke hele Produktionen og For- delingen kunne ordnes, hvis man blot sorterede Menneskeheden efter Kvaliteten, indførte en klædelig Fællesuniform for Han- og Hunkønnet og etablerede det af Socialdemokraterne anbefalede, hele Samfunds- udviklingen styrende, Stats-Overformynderi, der simpelt hen under alle Bredegrader anviser hvert Individ fra Barnet op til Oldingen sine bestemt af- stukne Rettigheder og Pligter.

Frikonkurrencens Udskejelser vilde være utænke- lige under et saadant System, hvis Ledere efter at have ordnet Verdensomsætningens Aarsager og Virk- ninger som Hjulene i et Urværk gemte Nøglen dertil i Overformynderiet.

Man vil maaske mod denne Kritik af det social- istiske System fremsætte den nærliggende Indvending, at Gennemførelsen af Social-Demokratiets Program ikke nødvendigvis behøver at føre til det her skit- serede absurde Overformynderi, under hvilket Indi- videts frie Udvikling paa alle Kanter hindres af lammende og sløvende Tvangsforholdsregler. Mange Socialdemokrater skyder allerede nu i Diskussionen om deres System »den socialistiske Stat« fra sig som et Fantasibillede, der skifter Form og Farve, efter- haanden som man ad Lovgivningens Vej afhjælper flere og flere af de Ulemper, som Arbejderne hidtil med Rette har beklaget sig over. De erklærer sig uenige med den Betragtning, at det sociale Spørgs- maal kun kan løses gennem en Revolution og peger

paa Arbejdernes fremskredne faglige og politiske Organisation i Nordevropa som et Bevis paa, at Social-Demokratiet i sine højest udviklede Former tilstræber Virkeliggørelsen af sit Reformprogram ad den sociale Lovgivnings fredelige Vej.

Naar man fra liberal Side trænger ind paa vor Tids oplyste Socialdemokrater paa den her antydede Maade, opgiver de hyppigt den ene Skandse efter den anden, indtil de tilsidst fuldstændig forlader Forsvaret for »den socialistiske Stat« og nøjes med at tale for en gradvis gennemført Forbedring af Samfundsforholdene ved Hjælp af frisindede og humane Reformere, der letter det Tryk, under hvilket endnu alt for mange Arbejdere lider.

Socialdemokrater, der fuldt ud vedkender sig disse Anskuelse, hører i Grunden slet ikke længere hjemme i Partiet. De maa nærmest henregnes til venstre Fløj af den liberale Skole, som i Hævdelsen af den personlige Frihed ser det bedste og sikreste Værn mod alle Udskejelser af vildledede Reformatorer og Lovgivere, uden Hensyn til, hvilket Samfundslag disse repræsenterer.

En meget interessant Kamp mellem to begavede Repræsentanter for Social-Demokratiets højre og venstre Fløj er i den senere Tid bleven udfægtet af den moderate Ed. Bernstein og den radikale Karl Kautsky.

Bernstein, der i England har været Vidne til Arbejder-Organisationernes mægtige Fremskridt paa Lovens Grund under de liberale Partiers Medvirkning, har forladt sit tidligere revolutionære Standpunkt og er nu bleven en varm Talsmand for Social-

demokraternes loyale Samarbejde med Bourgeoisiets frisindede Grupper. I sit Opsigt vækkende Værk: »Die Voraussetzungen des Socialismus und die Aufgaben der Sozialdemokratie« siger han, S. 139, angaaende dette Punkt:

»Man erzieht schlechte Bundesgenossen, wenn man ihnen erklärt, wir wollen euch helfen, den Feind fressen, aber gleich hinterher fressen wir euch.«

Og for at neddæmpe de tyske Arbejderes alt for sangvinske Overvurdering af Social-Demokratiets Fremgang siger han andet Steds:

»Mehr als die Hälfte der gewerblichen Arbeiterschaft Deutschlands steht zur Zeit der Socialdemokratie noch theils gleichgiltig und verständnisslos, theils aber sogar gegnerisch gegenüber.«

Kautsky bestrider heftigt Rigtigheden af denne sidste Paastand og søger i sin Antikritik: «Bernstein und das socialdemokratische Program», S. 195, at opflamme sine Partifæller til tortsat usvækket Begejstring for Socialdemokraternes oprindelige rene Proletar-Ideal i følgende genialt formede Paamindelse:

»Sorgen wir dafür, dass nicht Kleinheitswahn das Proletariat und seine Ziele degradirt, dass nicht an Stelle einer weitausblickenden grundsätzlichen Politik das Fortwursteln von Fall zu Fall eintritt, mit anderen Worten, dass nicht die nüchterne Alltäglichkeit den Idealismus überwuchert, dass nicht das Bewusstsein der grossen historischen Aufgaben verloren geht, die dem Proletariat gestellt sind.«

Der er dog trods Kautsky's Forventninger meget ringe Udsigt til, at de to Retninger, hvis Modsætninger her ere antydede, atter vil smelte sammen paa en radikal Basis. Langt snarere kan man vente, at den stigende Oplysning, som følger med Arbejdernes faglige Organisationer, i Forening med Arbejderklassens forbedrede Livsvilkaar vil styrke den moderate og svække den radikale Fløj.

Selvfølgelig kan det kun glæde Social-Demokratiets Modstandere, at Talsmændene for den sociale Revolution og den socialistiske Stat efterhaanden mister Terræn blandt deres mere oplyste Partifæller. Saa snart man gaar bort fra Fraserne og holder sig til den saglige Drøftelse af Realpolitiken, er der altid Mulighed for Enighed og Fremskridt. Men endnu holder Social-Demokratiets Flertal officielt fast paa Programkrav, der konsekvent gennemførte er og stedse vil være aldeles uantagelige for andre Partier. I Gotha-Programmet af 1875, der trods enkelte senere af taktiske Grunde foretagne Modifikationer i Ordlyden fremdeles udtrykker Social-Demokratiets Grundsyn, erklæres det bl. a. rent ud, at Arbejderne selv maa frigøre sig, og at alle andre Klasser over for dem kun er en sammenklumpet reaktionær Masse.*) Det forlanges udtrykkeligt, at alle Arbejdsredskaber og Produktionsmidler paa Samfundets Vegne skal tages i Besiddelse af Staten, der med Udelukkelse af den fri Konkurrence ordner Produktionen, udnytter

*) Die Befreiung der Arbeit muss das Werk der Arbeiterklasse sein, der gegenüber alle andern Klassen nur eine reaktionäre Masse sind.

den til Stede værende Arbejdskraft og fordeler Arbejdet og Udbyttet efter Fortjeneste.*)

Programmet er meget righoldigt og omfatter en Mængde forskellige Punkter. Men de her nævnte Grundprinciper er tilstrækkelige til at vise Systemets Karakter. Gotha-Programmet er, konsekvent gennemført, dræbende for det personlige Initiativ, lammende for Individets frie Udvikling og uforeneligt med Udøvelsen af selvstændig Erhvervsvirksomhed. Man kan pynte paa dette System, saa meget man vil, og fortolke det hele Kompasset rundt; det er og bliver dog kun et fanatisk Udtryk for Kravet om et ensidigt Klassetyranni.

Vel lyder det meget smukt, naar man i samme Program taler om Afskaffelsen af alle Love, der hindrer Presse-, Forenings- og Ytringsfriheden. Men naar samtlige Produktionsmidler, selve Trykkesmaskineriet iberegnet, er Samfundsejendom, og al exekutiv Magt og Myndighed lægges i Statsstyrelsens Hænder, saa vil Ytringsfriheden i et paa denne Maade ordnet Samfund meget snart faa samme Karakter som i Rusland. Ogsaa der kan man frit ytre sig, saa længe man siger, hvad Avtoriteterne ønske at høre. Det er først, naar man er af modsat Mening, at Knuten kommer til Syne.

*) In der heutigen Gesellschaft sind die Arbeitsmittel Monopol der Kapitalistenklasse; die hierdurch bedingte Abhängigkeit der Arbeiterklasse ist die Ursache des Elends und der Knechtschaft in allen Formen. Die Befreiung der Arbeit erfordert die Verwandlung der Arbeitsmittel in Gemeingut der Gesellschaft und die genossenschaftliche Regelung der Gesamtarbeit mit gemeinnütziger Verwendung und gerechter Vertheilung des Arbeitsertrags.

Naar man taler om det socialistiske System, maa man holde sig til Partiets officielt foreliggende Program. Man mister Fodfæstet i Diskussionen ved at fordybe sig i de utallige Afskygninger, der betegner Vejen bort fra Centrum tilbage til den liberale Lejr. At denne Vej i de senere Aar er bleven befærdet af et stadig voxende Antal af fredsæle Socialdemokrater er en af de Kendsgerninger, der med tiltagende Klarhed fuldbyrder sig for Nutidens Øjne trods alle partipolitiske Forsøg paa at tilsløre dem.

Set i store Træk er Social-Demokratiet i Nord-evropa i Færd med at forlade den revolutionære Basis, medens Bevægelsen i Sydevropa, trods Valgkarteller med de liberale Grupper, nærmest gaar i modsat Retning.

Samfundet i sin Helhed er bedst tjent med, at Arbejderne hurtigst mulig kommer bort fra Illusionen om den socialistiske Fremtidsstats Velsignelser. Denne Kursforandring fremmes ved andre Samfundsklassers upartiske Bidrag til Bedømmelsen af de Vanskeligheder, som den stædige Fastholden af Partiprogramets revolutionære Krav ophober paa Arbejdernes Vej fremad til bedre Kaar. De store Fremskridt, der hidtil er naaede, er Frugten af Arbejdernes Organisationer inden for den bestaaende Samfundsordens Rammer.

Den hidtil fulgte Vej har bevislig ført til en mægtig Forbedring i Arbejdernes Livsvilkaar, og der er endnu overordentlig meget at opnaa ved en Fortsættelse af Reformarbejdet i samme legale Spor. Men dersom en Del af Socialdemokraternes Hær

skulde foretrække at realisere Partiets oprindelige Program efter Ordlyden, er Vejen til praktiske Forsøg paa i stor Stil at løse det socialistiske Statsproblem ikke lukket.

VII.

Den socialistiske Stat.

Det foregaaende Afsnit indeholdt en Paavisning af alle de mange socialistiske Sammenslutninger, der kan gennemføres i Nutidens Kulturstater paa den gamle Samfundsordens Basis.

Gaar vi uden for den gamle og ny Verdens civiliserede Stater, kan Socialdemokraterne, hvis de har Mod og Vilje dertil, føre deres Forsøg endnu langt videre end ovenfor antydnet. De kan i mange Egne af Kloden mod et ringe Udlæg skaffe sig Adgang til store frugtbare Jordstrækninger, mægtige Landomraader, hvor de i Praxis kan experimentere med den Samfundsorden, som de i Theorien erklærer for at være den rette. De kan i saadanne af dem selv etablerede Samfund med meget faa Indskrænkninger realisere de fleste af deres Fremtidsplaner.

De kan der, om de vil, frigøre sig for enhver nedarvet kirkelig, politisk og privatkapitalistisk Paa-virkning. De kan leve uden Arbejdskøbere, uden Politi, uden Præster, uden Dommere og uden Soldater. De kan basere deres Løn- og indre Skatteforhold paa Arbejdstegn i Stedet for at benytte Penge som Omsætningsmiddel. De kan indskrænke den personlige Ejendomsret, ophæve Arven og afskaffe Renten. De kan begrænde Pressens Udskej-

elser og indføre store Besparelser paa denne Konto ved at erstatte frit konkurrerende Blade med et af Staten avtoriseret Samfundsorgan. De kan nationalisere Jorden, appropriere samtlige Arbejdsredskaber og Produktionsmidler paa Samfundets Vegne og indføre Fællesdrift i videste Udstrækning. De kan efter Flertalsafstemninger udfylde skabelonmæssigt tilskaarne og rubricerede Rammer med Lærere, Læger, Redaktører, Opfindere, Kunstnere, Videnskabsmænd, Driftsledere, Opsynsmænd, Ladegaardslemmer, Pensionister, Droner og Arbejdere. De kan afstikke faste Grændser for det personlige Initiativ, kvadrere hele det menneskelige Virkefelt og gøre Forsøg paa fuldstændig at udelukke Frikonkurrencen og Privatkapitalismen fra deres Magtomraade. De kan, hvis de godkender deres afdøde Meningsfælle, Fouriers haarde Fordømmelse af det ægteskabelige Samliv*), ophæve Ægteskabet, afskaffe Familielivet og indføre fælles Forplantnings-, Fødsels- og Opdragelses-Centrer.

»Alle consequenteren Socialisten stehen der Weibergemeinschaft so nahe wie der Gütergemeinschaft«.

siger Roscher, der anfører Udtalelser af Proudhon, Fourier m. fl. til Støtte for sin Paastand.**)

Men hvorledes end vore Dages Socialdemokrater vil dømme om dette sidst nævnte Fællesskab — og Meningerne er her vistnok stærkt delte — er det

*) Fourier karakteriserer Ægteskabet som „un groupe essentiellement faux, faux par le nombre borné à deux, par l'absence de liberté et par les dissidences du goût, qui éclatent dès le premier jour.“

**) Wilhelm Roscher: „Die Grundlagen der Nationalökonomie“, S. 140.

sikkert, at de allerede nu har Adgang til at lede den økonomiske og aandelige Udvikling mod et højere Maal, hvis de blot kan anvise Verden en sikker Vej dertil.

En socialdemokratisk Henvisning til, at der heller ikke foreligger haandgribelige Beviser for Tilstanden i det Paradis, man lover os efter Døden, er af nærliggende Grunde fuldstændig misvisende. De sociale Forhold i den Verden, vi lever i, er underkastede vor egen Kontrol. Tilstanden efter Døden ligger indenfor Troens men udenfor Reformpolitikens Omraade.

Saa længe den socialistiske Stats Forkæmpere i Stedet for efter Selvhjælpens Princip at operere paa egen Grund og under eget Ansvar haardnakket fastholder Fordringen om, at de vil experimentere paa andres Grund og disponere over Aktiver, som de hverken lovligt eller moralsk har Medejendomsret til, vil de møde kraftig Modstand mod deres sociale Omvæltningsbestræbelser. Og denne Modstand er fuldt ud berettiget, ikke mindst, fordi der endnu ikke foreligger nogetsomhelst Bevis for, at en sund Udvikling lader sig forene med det af Socialdemokraterne anbefalede, statsavtoriserede Tvangs-Kollektivsystem.

De Tilløb til den socialistiske Stat, Arbejderne hidtil har gjort, er enten mislykkede, eller de har udviklet sig under privatkapitalistiske, kooperative Former, der som det senere vil blive paavist, ikke er en Protest imod men et Led i »det bestaaende Samfunds« Udvikling.

Hvis man herimod vil rejse den nærliggende Indvending, at Arbejderne gennem mange Slægtled har bidraget til at skabe og vedligeholde de økonomiske Værdier, der nu er til Stede i Jordklodens civiliserede Stater, og at det derfor er uberettiget at henvise dem til uopdyrkede, øde Egne for der paa bar Bund at realisere deres Samfundsplaner, saa er denne Indvending ikke holdbar. I det nuværende Samfund har Arbejderne faktisk saa mange Rettigheder fælles med andre Statsborgere, at det er vanskeligt at drage en Rets-Grændse, der adskiller det ene Samfundslag fra det andet.

Statens Jernbane-, Post- og Telegrafvæsen, offentlige Samfundsinstitutioner, som Skolen, Kirken, Politio- og Retsvæsenet. Havne, Flod og Landeveje, Hospitaler, Sindssygeanstalter, Museer, Samlinger o. m. a. staar Arbejderne aaben paa samme Vilkaar, som gælder for andre Samfundsklasser.

Arbejderne har ogsaa gennem Valget af deres Repræsentanter til Statens og Kommunens lovgivende Forsamlinger Meddispositionsret over samtlige offentlige Aktiver, iberegnet Statskassens Midler. Denne Ret hviler ikke paa en Naadesakt. Den bunder naturligt i Arbejdernes direkte og indirekte Bidrag til Statens og Kommunens Kasse. Særlig de betydelige ukontrolable Bidrag — Arbejdernes Forbrugsskatter i Form af Told m. m. — er de øvre Samfundsklasser ofte tilbøjelig til at overse, naar de protesterer mod den af Arbejderne foreslaaede, rundhaandede Brug af Statens Penge i humane Øjemed.

Principielt ophører Arbejdernes Ligestilling først

der, hvor Privatejendommens lovhjemlede Særrettigheder begynder. Men denne Grændse gælder ikke for Arbejderne alene. Den er fælles for alle. Den private Ejendomsret i dens forskellige Former bundes hos Arbejderne som hos deres Medborgere i de lovligt bestaaende Retsforhold. Disse er hverken stedsevarende eller uforanderlige. De kan ændres og begrænses og er ofte bleven begrændsede, især paa saadanne Punkter, hvor Udviklingen kræver, at den enkeltes Interesser maa vige for Samfundsinteresser. Statens og Kommunens Expropriationsret er et af mange Exempler paa, at den private Ejendomsret er underkastet samfundsnyttige Indskrænkninger. Ogsaa Individets Ret til at bortgive eller borttestamentere private Formuer er begrændset. I mange Stater konfiskeres en Del af de afdødes efterladte Formuer i Form af høje Arveafgifter til Fordel for Statskassen. Men der, hvor Loven til enhver Tid har sat Grændsen for den private Ejendomsret, maa Socialdemokraterne lige som andre Statsborgere respektere den. I en offentlig Park har Arbejderen samme Ret som andre. Ønsker han Adgang til en Privatmands Have, maa han spørge om Tilladelse, og hvis den nægtes ham, lider han den af Lovene fastsatte Straf, hvis han med Magt tiltvinger sig Adgang.

Socialdemokratiske Trusler om en Revolution, der kun høres svagt i Nordevropa, accentueres stærkere og mere truende, jo længere man gaar syd paa til mindre oplyste og slettere regerede Egne. Der ligger heri et Fingerpeg om, at Socialdemokraternes Krav mildnes og afdæmpes under den dobbelte Virkning af en stigende Oplysning blandt de lavere Samfunds-

lag og en højere Retsopfattelse blandt dem, der bærer Ansvar for Statsstyrelsen.

Saa længe Socialdemokraterne nøjes med i videste Udstrækning at udnytte deres lovhjemlede Rettigheder, samtidig med at de respekterer den private Ejendomsret, staar de med deres Reformbestræbelser paa Lovens Grund. Revolutionære Forsøg paa at tiltvinge sig Dispositions- og Medejendomsret over andres Aktiver i Henhold til Erstatningskrav, der baseres paa en Arbejderklassen tidligere tilføjet Uret vil kun føre til Skuffelser og Nederlag. Mange andre end Arbejderne vilde paa samme Grund kunne opstille lignende Krav.

Forøvrigt er de Forestillinger, der i Arbejderkredse næres om de blandt Samfundets øvre Klasser fra Slægtled til Slægtled ophobede Rigdomme som oftest overdrevne. Den langt overvejende Del af de til enhver Tid producerede økonomiske Værdier forbruges aarlig af Samfundets brede Lag. Kun en meget ringe Brøkdal konserveres under forskellige Former paa private Hænder som opsparet Kapital til fremtidig Brug.

Amerikaneren, Edward Atkinson, har i et under Harpers Serier optaget Skrift efter officielle Kilder for Aaret 1875 opgjort Massachusetts, en af den amerikanske Unions rigeste Staters, Nationalformue. Efter en detailleret Beregning over samtlige realisable eller i Penge taxable Aktiver kommer Forfatteren til den Slutning, at der paa det daværende Tidspunkt kun behøvedes 3 Aars Arbejde for at Massachusetts Befolkning, naar den præsterede de senere Aars Gennemsnits-Produktion, fuldt ud kunde erstatte

samtlige denne rige Stats i Løbet af 250 Aar accumulerede økonomiske Værdier.*)

Vil Arbejderne vedblivende udnytte de Rettigheder, den bestaaende Samfundsorden hjemler dem, maa de ogsaa finde sig i at underkaste sig den samme Samfundsordens øvrige Bestemmelser, deri medindbefattet Retten til ad lovlig Vej at søge den bestaaende Tilstand ændret.

Værdsætter de det Plus, der nu bydes dem, til en lavere Værdi end den Vinding, en efter Socialdemokratiets Program indrettet, ny Samfundsorden lover dem, saa maa de finde sig i at give Afkald paa de gamle Rettigheder og begynde Nybyggergerningen paa bar Bund, som mange andre har været nødt til at gøre før.

Man ser af og til i Pressen rosende Beskrivelser af de smaa spredte amerikanske Samfund, der inden for snævre Grændser har realiseret socialistisk-kommunistiske Ideer. Der henvises til disse Selskabers Velstand og Medlemmernes almindelige Tilfredshed med deres Kaar. Her maa dog erindres, at den vigtigste Sekt, Shakerne, forbyder kønslige Forbindelser og kun skaffer sig ny Tilgang ved Indmeldelser ude fra. Det er indlysende, at en slig klosteragtig Ordning hverken er ny, tidssvarende eller anbefalesværdig. De andre Selskaber stagnerer under en lignende Forkrøbling af Medlemmernes Handlefrihed, og den ringe Tilgang vidner om, at disse lige som

*) »Under the safest estimate, therefore, the whole capital of the State, the saved labor of two and a half centuries, is but equal in present value to three years production.« Edward Atkinson. »Labor and Capital«, S. 60.

Englænderen Owens beslægtede Forsøg i Aarhundredets Begyndelse kun kan samle saa faa Tilhængere, at de ikke egne sig for en bred Basis. Det er smaa harmløse Bikuber, der nærmest kan karakteriseres som frivillige Abnormanstalter. Man kan paa disse Forsøg ikke bygge Slutninger, der taler til Fordel for Socialdemokraternes Program.

En manglende Tro paa den socialistiske Stats Velsignelser er, som gentagende fremhævet, ikke enstydig med en Underkendelse af det betydelige Fremskridtsarbejde, Socialdemokraternes faglige og politiske Organisationer har udrettet. Arbejderne har i vort Aarhundrede ved deres taktfaste reformatoriske Gaa-paa-Politik indlagt sig store Fortjenester, som hele Samfundet skylder dem Tak for. Men lige som Socialdemokraterne frit og i skarpe Ord kritiserer andre Partiers formentlige Fejl, maa de finde sig i, at deres Reformprogram bliver underkastet en lige saa uforbeholden Modkritik.

Efter utallige mislykkede eller betydningsløse Experimenter med forskellige socialistiske og kommunistiske Tvangssystemer bærer alle Erfaringer, lige fra Spartanernes Forsøg frem efter til den seneste Tid, Vidnesbyrd om, at Menneskeheden hidtil kun har fundet et eneste sikkert Middel til over hele Linien at skabe en sund og varig Fremgang. Dette Middel er nu som før Individets størst mulige Udviklingsfrihed i Forening med den fri Konkurrences paa alle Haandens og Aandens Virkefelter gennemførte Kappelstrid mellem det gode, det bedre og det bedste.

Vel fremmer Frikonkurrencen ogsaa en Kappe-

strid mellem slette Kræfter og uheldige Bestræbelser, men hvis Beviset for, at Friheden kan misbruges, skulde være afgørende for Godkendelsen eller Forkastelsen af Frihedens Principer, vilde vi aldrig være naaede ud over russiske Tilstande.

Socialdemokraternes egne Beregninger over den sidste Snes Aars mægtige Fremgang i Arbejdernes Løn og Livsvilkaar er et uomtvisteligt Bevis for, at »den bestaaende Samfundsorden« ikke har været en Hindring for denne Fremgang. Den stærkt stigende Oplysning, der i vort Aarhundrede under Frikonkurrencens sejrende Indflydelse er gaaet Haand i Haand med Løftelsen af de lavere Samfundslag, Arbejdernes politiske Frigørelse og et i tidligere Perioder ukendt Opsving i alle Erhvervsgræne vidner om, at der trods mangfoldige iøjnefaldende Brøst er en beundringsværdig Levedygtighed i den Samfundsorden, der har vist sig i Stand til at bære hele denne mirakuløse Udvikling.

Og netop der, hvor Frikonkurrencens Princip og det deri bundende Krav om Individets Udviklingsfrihed er bleven gennemført i videste Udstrækning, har Samfundet i sin Helhed opnaaet de største Fremskridt og de bedste Resultater. I England, hvor selvstændige Mænd og Kvinder inden for den mest liberale Lovgivnings Grændser frit kan tænke, tale, tro og handle, og hvor endog Nutidens værste Landeplage, Militærtjenesten, er en frivillig Sag, staar Samfundet legemligt og aandeligt paa et højere Niveau end i Stater, hvor Politi, Præster, Officerer og Embedsmænd ved idelige Indgreb i Borgernes private Anliggender hindrer den fri Konkurrence og

indsnævrer den personlige Dispositions- og Handlefrihed.

Englands heldkronede Erfaringer under en stadig udvidet Frihed vidner i Overensstemmelse med hele den foregaaende Udvikling imod den socialistiske Stats Tvangssystem. Trods alle berettigede Protester mod Konkurrencens Udskejelser indeholder Fortidens Historie lige som Nutidens Hændelser en fortsat Bevisførelse for, at Frikonkurrencen nu som før er Fremskridtets bærende Kraft.

VIII.

Den militære Konkurrence.

Enhver Ret, enhver Kraft og enhver af Frihedens Sejre kan misbruges. Desværre mødes Frikonkurrencens sunde Kappelstrid, der bevislig bidrager saa mægtigt til at øge det menneskelige Velvære, af en anden Kappelstrid, som med Tilsidesættelse af Hensynet til Samfundets Fællesinteresser fremmer personlige eller Klasseformaal, skaber nye og forsværer gamle Særrettigheder og rejser og støtter Magtkrav, der hyppigt paa uforsvarlig Maade øger det arbejdende Samfunds Byrder og Bekymringer i Stedet for at lette dem.

Vi har som allerede berørt fornylig set Ruslands Kejser optræde energisk mod en enkelt, særlig ondartet Form af den usunde Konkurrence: Nutidsstaternes ødelæggende Kappelstrid om til Lands og til Vands at møde med den størst mulige Krigsmagt.

Ingen Pest har nogensinde hærget Jorden med saa ødelæggende Virkninger som Militærpesten. Old-

tidens Spøgelser gaar igen i moderne Skikkelser. Millioner af Fortidens nøgne Slaver byggede Ægyptens Pyramider. Millioner af Nutidens spraglede Soldater vil efterlade sig endnu ringere Resultater. Paa det militære Omraade er der selv i de bedst regerede Stater rig Anledning til at indføre økonomiske Forbedringer. Der foregaar i de fleste Nationers Militæretater et Spild af Tid og Stof og Kræfter, som nødvendigvis maa skabe Utilfredshed og hemme Udviklingen.

Denne Sandhed erkendes nu fra saa godt som alle Sider, og naar den hidtil ikke har formaaet at vinde Fodfæste blandt Verdens ledende Statsmænd og Politikere, maa Aarsagen søges i en hos alle Samfundsklasser fremherskende Uvidenhed om de simpleste økonomiske Love. Næppe et af tusind Mennesker fra Husmandens Hytte op til Kongens Borg er f. Ex. fuldt klar over, at en Forøgelse af Statsgælden har nøjagtig samme Virkning for det paagældende Samfund som en Forøgelse af Privatgælden for den paagældende Familie. Derfor ødsles der alle Vegne med Statens Penge; derfor oprettes der stadig flere statslønnede Embeder; derfor bebyrdes Statsbudgetterne med letsindige Forøgelser af Udgifterne til Hær og Flaade; derfor opkræves der aarlig voxende Skatter, uagtet hvert tænkende Menneske burde vide, at man ad den Vej med ufejlbar Sikkerhed lægger stadig større Byrder paa det produktive Erhvervsliv, der dog i sidste Instans skal bære hele den nationale Udvikling.

Flertallet af Verdens ledende Statsmænd har maattet aflægge Examen i mangfoldige lærde Fag,

hvis videnskabelige Tilegnelse kræves som Betingelse for at udfylde de højeste Stillinger i Samfundet. Hvis de ved Siden af alt det andet modtog grundig Undervisning i den beskedne Kunst paa korrekt Maade at opgøre et Driftsregnskabs Debet og Kredit efter almindelige Købmandsregler, vilde de egne sig bedre til at styre Staten.

Italien og Spanien er af Naturen udstyrede med enestaaende heldige Betingelser for Udviklingen af et rigt økonomisk Velvære. Rækker af højt ansete Statsmænd har ved Hjælp af æggende nationale Kampraab under Vaaben- og Trompetklang ført de to stolte Nationer frem fra Skandse til Skandse, indtil Befolkningens Flertal nu sultende og lidende staar og stirrer paa økonomisk Ruin.

Hvis Sandheden raadede ved Valget, burde Løven, Ørnen og Kronen i mangt et Vaabenskjold ombyttes med den lille Tabel, Nathuen og Bettelstaven. Løgneren forandrer ikke Karakter, fordi den bliver ægte forgyldt. Symboler, der anskueliggør Sandheden, har en opdragende Betydning.

Italiens og Spaniens Exempel er desværre ikke enestaaende. Mange andre Stater styres med Vælgerflertallets Samtykke med fulde Sejl mod samme Maal. Det maa siges til Socialdemokraternes Ros, at de paa det militære Omraade har talt den sunde Fornufts Sag, længe før Ruslands Kejser forbavsede Verdens Statsmænd med sin samstemmende Kritik.

Den Kunst at gennemføre en fornuftig Stats-husholdning har trods skiftende Regeringsformer aldrig naaet et højt Udviklingstrin. Ved Siden af den gængse Uvidenhed om økonomiske Spørgsmaal

finder dette sin Forklaring i den Kendsgerning, at den menneskelige Skrøbelighed som en aldrig svigtende Ledsager følger ethvert — sikkert ogsaa et socialdemokratisk — Systemskifte. Fejlsyn og Fordomme, Sløvhed og Magtstræv, Dyder og Laster overflyttes simpelt hen fra gamle til nye Rammer.

Mange fødte Fyrster og folkevalgte Præsidenter har loyalt overtaget Magten med det faste Forsæt gennem en vis Lovgivning og en økonomisk Styrelse at gavne det Samfund, de var kaldede til at styre. Egne eller andres Fejlgreb i Valget mellem ondt og godt og Plus og Minus har krydset deres som deres Forgængeres Planer.

Vismanden havde Ret, da han udtalte den be-
drøvelige Sandhed, at Menneskeheden maa være meget tilfreds, naar Statskunsten i hvert Aarhundrede blot naar et Hanefjed fremad.

Den Kendsgerning, at Ligevægten er den samme, hvad enten to krigsførende Magter stiller 10,000, 100,000 eller en Million Soldater mod hverandre, burde, hvis Fornuften raadede inden for Staternes Styrelse, for længe siden have ført til en Reduktion af de store staaende Hære. Men Udviklingen er desværre i mange Aar gaaet i modsat Retning, og ingen Stand lider mere under Militarismens Udskejelser end Arbejderklassen, der i Krigs- og Fredstid alle Vegne maa stille det største Kontingent til Hærens Rækker. Den tvungne Militærtjeneste griber meget forstyrrende ind i de fleste borgerlige Erhverv, men det er forstaaeligt, at der særlig i Befolkningens brede Lag, hvor Kampen mod økonomiske Sorger griber hyppigst og haardest

ind i det daglige Liv, rejser sig en Følelse af berettiget Harme mod Militærsystemets uforsvarlige Misbrug af den menneskelige Arbejdskraft.

Saa længe der var Fare for vilde Horders fjendtlige Indfald i fredelige Samfund, var det nationale Forsvar en selvfølgelig Borgerpligt for alle vaabenføre Mænd. Men efter at Indførelsen af den almindelige tvungne Værnepligt har fremkaldt en fortsat Forøgelse af de konkurrerende Hæres »Fredsstyrke«, ligger Faren for voldelige Overfald paa fredelige Nationer netop i den stadige Tilstedeværelse af de i Forsvarets Navn ophobede, overflødige Krigsmidler.

Et af Kulturstaterne godkendt System, under hvilket man alle Vegne forøger Soldaternes Antal under Paaskud af, at man kun har til Hensigt at styrke Forsvarsevnen, har nøjagtig samme ødelæggende Virkning paa Statshusholdningen som Barbarernes Forøgelse af Kampmidlerne under Førernes Trusel om, at de vil gaa angrebsvis til Værks mod Nabostammerne. Det er for Befolkningens store Flertal fuldstændig ligegyldigt, om man anfører Freds- eller Krigsmotiver, naar man dog ender Ræsonnementet med at opstille enslydende Fordringer om stadige Forøgelser af de militære Udgifter.

De her antydede Tanker staar ikke i Modstrid med den Erkendelse, at Militærtjenesten ved Siden af det Tab, Systemet paafører Samfundet, den Raaheid, der i mange Tilfælde resulterer af Ungdommens Sammenstuvning i Kaserne, og den dyriske Mordmani, der udvikles paa Slagmarken, ogsaa viser os forsonende Træk.

Soldaten vænnes til Orden, Præcision og Lydig-

hed, og mangt et forkælet og forsømt ungt Menneske forlader den strenge militære Skole som et mere brugbart Medlem af Samfundet, end han var i Forvejen. Ensidige Beskrivelser af Soldaternes Raaheder giver heller ikke et korrekt Billede af Krigen. Denne er ikke altid et Udslag af raa eller urene Bevæggrunde. Den kan i Rettens og Sandhedens Navn føres til Forsvar for Hjemmet og Bevarelsen af den borgerlige og nationale Selvstændighed. En fejjg Underkastelse under et fremmed Magtsprog højner ikke Nationalkarakteren og gavner i sidste Instans ikke Menneskehedens Fredsbestræbelser, selv om en enkelt Krig derved midlertidigt undgaaes.

Endog selve Kampen har trods alle sine Rædsler ikke faa Lyspunkter. Midt under et Folks sorgløse Hengivelse til Livsnydelsen med aftagende Lyst hos Individet til at kæmpe for lyse Idealer og bringe personlige Ofre for store Samfundsspørgsmaal, kan Krigen virke som et rensende Tordenvejr. Store Tanker, der slumre i Fredstid, vaagner og griber Mennesker, der syntes sløvede og uduelige til at øve en Stordaad. Og rundt om i de kæmpende Hæres Rækker rejser der sig Karakterer, som med Døden for Øje udfører Heltegerninger i et begejstret Forsvar for Fanen, Friheden og Fædrelandet. Fejge Pjalte konkurrerer med hverandre om at yde mindst. Noble Karakterer kappes om at yde mest. De glemmer under Kanonernes Torden Hverdagslivets Sneversyn og ofrer alt, selv Livet, for at tjene det Land, de elsker, og højne det Samfund, de tilhører.

Fredsvenner, der vænner sig til altid kun at se og fremdrage de mørkeste Sider af Militærsystemet,

lider ofte et Nederlag, fordi de i deres hensynsløse Ensidighed saarer deres Modstandere i Stedet for at overbevise dem.

Men sammenholder man fordomsfrit de Goder, den tvungne Militærtjeneste i Fredstid medfører, med det Tab, det samme System paafører Samfundet, maa man nødvendigvis komme til den Slutning, at den Konkurrence, vi paa dette Omraade trænger til, er en Kappestrid mellem Kulturstaterne om Rustningernes Indskrænkninger, Hærenes Reduktion og Tjenestetidens Forkortelse.

(Sluttes).
